

Nuvela Istorică - Alexandru Lapusneanul de Costache Negruzzi

Incadrarea într-un(o) curent/ perioadă/ epocă literară(a)

Nuvela Alexandru Lapusneanul a apărut în primul număr al revistei Dacia literară (1840), ilustrând una dintre temele pe care Kogălniceanu le expune în "Introducere", teme pe care le recomandă tinerilor scriitori în scopul realizării unei literaturi originale și naționale. Revista va marca perioada pasoptistă, primul moment important din tânărul istoric al literaturii române. Creațiile pasoptismului îmbină preromantismul, romantismul și clasicismul.

-Titlu. Temă. Elemente de structură și compoziție.-

Alexandru Lapusneanul este printre primele nuvele istorice și rămâne până astăzi cea mai bună nuvelă din această categorie. Temă o reprezintă, asadar, un moment din istoria Moldovei, respectiv revenirea în țară pentru a doua domnie a lui Alexandru Lapusneanu. Titlul trimite la numele personajului principal.

Fiind o nuvelă istorică, porneste de la un fapt real din istoria Moldovei, însă datorită caracterului fictional al operei, autorul își permite anumite libertăți artistice, modificând unele evenimente. Sursa de inspirație o reprezintă Letopisetul Tarii Moldovei, început de Grigore Ureche (de la care află amănunte despre domnia lui Lapusneanu), continuat de Miron Costin și Ion Neculce (din Letopisetul lui Costin împrumută replicile domnitorului "Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau (...) și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre vii și voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră"; "De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...").

Realitatea istorică îl exclude pe Motoc din suita domnitorului, pentru că acesta se află în Polonia în timpul celei de-a doua domnii a lui Lapusneanu (unde a fost decapitat), iar scena uciderii sale din nuvelă îi este sugerată lui Negruzzi de moartea unui boier din vremea lui Alexandru Iliaș. Mistificarea istoriei nu contrazice adevărul, ci ține mai degrabă de dimensiunea estetică a nuvelei.

Opera este riguros structurată în patru părți, corespunzătoare celor patru momente ale subiectului, fiecare parte fiind precedată de un motto care sintetizează conținutul părții respective.

Prima parte infatisează întoarcerea în Moldova a domnitorului sprijinit de Constantinopol. El este întâmpinat la intrarea în țară de un grup de boieri care îl avertizează că nu este binevenit, însă Lapusneanu nu ține cont de sfat și-și continuă drumul, acceptându-l cu viclenie pe fatarnicul vornic Motoc drept mână lui dreaptă (deși acesta îl tradase în prima domnie). În a doua parte îl găsim pe Lapusneanu domn (Ștefan Tomsa, fostul conducător, fugise din țară fără a i se împotrivi), dar un domn care își dezvăluie latura tiranică, ucigând boierii ce îi stău împotriva. El se căsătorește cu domnița Ruxanda (fiica iubitului domnitor Petru Rares), pentru a simula legitimitatea și "ca să traga inimile norodului". Când aceasta îi cere să înceteze cu omorurile, fiind înspăimântată de avertizarea

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

unei sotii "Ai sa dai sama, doamna", Lapusneanu, ipocrit, ii promite: "de poimaine nu vei mai vedea" sange varsat, planuind chiar a doua zi macelul si "leacul de frica" pentru domnita. Partea a treia - corespunzatoare punctului culminant - surprinde cel mai bine demonismul si ipocrizia lui Lapusneanu, care mimeaza impacarea cu boierii, invitandu-i la ospatul unde isi vor gasi sfarsitul. Pe Motoc il da pe mana multimii revoltate, iar din cele 47 de capete ale boierilor ucisi alcatuieste o piramida sinistra pe "are o ofera drept "leac de frica" gingasei domnite.

A patra parte il rezinta pe domnitor in cetatea Hotinului unde se mutase pentru a pazi ntoarcerea in tara a boierilor Strici si Spancioc, singurii scapati de macel. Ici el se imbolnaveste de "lingoare" si in delirul sau are vedenia zecilor e boieri ucisi. Simtindu-si sfarsitul aproape, isi cere iertare si fagaduieste sa se calugareasca daca se va insanatosi. Crezandu-l pe patul de moarte, mitropolitul Teofan si episcopii il calugaresc, punandu-i numele de Paisie si-l declara pe fiul sau, Bogdan, domn. Insa Lapusneanu isi revine si latura demonica izbucneste din nou: "De ma voi scula, pre multi am sa popesc si eu". Intorsi in tara, Spancioc si Stroici o sfatuiesc pe doamna Ruxanda sa-l otraveasca pentru a-si proteja fiul. Sprijinita indirect si de mitropolitul Teofan, aceasta ii va da otrava sotului, caindu-se amarnic pentru fapta sa (in definitiv, ea este o unealta in mainile fie ale domnitorului, fie ale boierilor sau ale lui Teofan). Pentru ca efectul otravii intarzie, Spancioc si Stroici ii vor strecura fortat si ultimele picaturi, iar Lapusneanu va sfarsi in acelasi mod violent in care a trait ("nenorocitul domn se zvarcolea in spasmele agoniei").

-Trasaturi specifice-

Nuvela imbina elemente romantice, clasice si realiste. Dintre elementele romantice putem enumera: inspiratia din istoria nationala, alegerea unui personaj complex, foarte puternic, pus in situatii exceptionale, prezentarea in antiteza a lui Lapusneanu si a doamnei Ruxanda, crearea atmosferei de epoca.

Structura riguroasa si echilibrata, subiectul concis si intentia etico-moralista sunt elemente care tin de caracterul clasic al operei, iar de realism vorbim in contextul obiectivitatii naratorului si al descrierilor amanuntite (ale decorurilor, ale vestimentatiei).

Nararea evenimentelor se face la persoana a III-a, de catre un narator obiectiv (in cea mai mare parte a nuvelei) si omniscient (pare ca stie gandurile ascunse ale lui Lapusneanu - "vorbea singur si se cunostea ca mediteaza vreo noua moarte, vreo noua drama"). Exista, totusi, cateva exceptii de la obiectivitate, cand aflam opinia naratorului: discursul din biserica este catalogat drept "desantata cuvantare", domnul este numit "tiran", iar cand asista, alaturi de Lapusneanu si de Motoc, la macel, naratorul nu-si poate retine o exclamatie - "era groaza a privi aceasta scena sangeroasa".

-Caracterizarea personajelor-

In centrul nuvelei sta figura romantica a despotului feudal. Portretul este exclusiv moral si in prezentarea personajului se remarca o incercare de analiza psihologica. Gestică si replicile

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

(aproape dramatizate) sunt esentiale pentru surprinderea trasaturilor dominante. Este fatarnic, abia retinandu-si mania cand se intalneste cu boierii veniti sa-l intampine la granita Moldovei ("zise acesta silindu-se a zambi"), dar firea impulsiva ii este tradata de scanteierea ochilor ca un fulger si de vorbele hotarate: "Daca voi nu ma vreti, eu va vreau". Asprimea caracterului - "nu stiu cine ma opreste sa nu-ti sfarm maselele din gura cu buzduganul acesta" (ii spune lui Spancioc) - este completata de aspectul demonic al rasului sau: "muschii i se suceau in rasul acesta si ochii lui hojma clipeau".

Personaj romantic, Lapusneanu este o figura complexa care depaseste simpla incadrare in categoria tiranului. Gesturile sale extreme isi gasesc oarecum motivatie politica si istorica: era necesara ingradirea puterii boieresti pentru a spori autoritatea domneasca si, in plus, Lapusneanu isi pierduse increderea in boierii care il tradasera in prima domnie.

Comportamentul sau machiavelic mascheaza adevaratele intentii. Cinic, ii promite lui Motoc iertare si faptul ca nu va pieri de sabia sa, boierilor in biserica le cere iertare, iar doamnei Ruxanda ii fagaduieste ca de "poimaine" sa inceteze cu omorurile. Abil, el isi stapaneste cruzimea in fata sotiei: "Muiere nesocotita! striga Lapusneanul, sarind drept in picioare, si mana lui, prin deprindere, se razama pe junghiul din cingatoarea sa, dar indata stapanindu-se, se pleca". Violenta si demonismul sunt cel mai bine reflectate de scena uciderii celor 47 de boieri, cand, retras langa fereastra si avandu-l alaturi pe Motoc, domnul se desfata cu imaginea sangeroasa, razand, in vreme ce pana si fatarnicul Motoc "simtea parul zburlindu-i-se pe cap si dintii sai clantanind".

In delirul frigurilor isi vede victimele asemenea lui Richard al III-lea din tragedia shakespeareana si implora iertarea, dezmintindu-si ulterior, cand isi revine, promisiunea caintei.

Arta portretului este evidenta si in zugravirea celorlalte personaje. Doamna Ruxanda este o fire slaba, manevrabila, dar o femeie gingasa, "trista si tanguitoare, ca o floare espusa arsitii soarelui". Ea actioneaza sub presiunea psihica determinata de frica fata de sotul ei, de spaima religioasa pentru pacatele acestuia si de teama celor pe care ii asupreste domnitorul.

Mitropolitul Teofan este caracterizat printr-o singura replica, prin care, abil si ipocrit, se indeparteaza de responsabilitatea otravirii lui Lapusneanu: "Crud si cumplit este omul acesta, fiica mea (...) Dumnezeu sa-l ierte si sa te ierte si pre tine."

Pentru prima data in literatura romana apare personajul colectiv reprezentat de multimea adunata la portile cetatii. Autorul urmareste psihologia masei care nu stie exact ce revendicari are, staruind in confuzie, pana in momentul in care cineva rosteste numele lui Motoc si multimea se dezlantauie.

-Stil. Limbaj.-

Culoarea de epoca este sugerata de limbajul incarcat de arhaisme, dar si de o detaliata descriere a vestimentatiei, a mancarii. Astfel, doamna Ruxanda este imbracata "cu toata pompa cuvenita unei sotii, fiice si surori de domn. Peste zobonul de stofa aurita, purta un benisel de felendres albastru blanit cu samur, a caruia manice atarnau dinapoi; era incinsa cu un colan de aur, ce se inchia cu

mari pafale de matostat, impregiurate cu petre scumpe (...)", si la fel este Lapusneanu imbracat in ziua macelului "Purta coroana Paleologilor, si peste dulama poloneza de catifea stacojie, avea cabanita turceasca".

Cateva epitete care individualizeaza (Ruxanda este gingasa, trista) sunt completate de comparatii ("tanguitoare, ca o floare espusa arsitii soarelui").

Dialogul este dinamizat de replicile scurte, de folosirea interjectiilor, a exclamatiilor si a interogatiilor. Timpul imperfect (dominant in nuvela) are rolul de a surprinde actiunea in desfasurare.